

VIRTUS

YEARBOOK OF THE HISTORY OF THE NOBILITY

JAHRBUCH FÜR ADELSGESCHICHTE

JAARBOEK VOOR ADELSGESCHIEDENIS

J. Buys inv. et delin.

H. L. Meyling sculp.

De papieren Adel.

'De papieren Adel'. Mannen in gesprek over hun adellijke afstamming (prent naar een tekening van Jacobus Buys, Hendrik Leffert Meyling, eind achttiende eeuw; coll. Rijksmuseum Amsterdam)

VIRTUS

YEARBOOK OF THE HISTORY OF THE NOBILITY

JAHRBUCH FÜR ADELSGESCHICHTE

JAARBOEK VOOR ADELSGESCHIEDENIS

19

2012

VIRTUS

19 / 2012

Virtus is an independent and multidisciplinary peer reviewed yearbook
with contributions on the history of the nobility

Virtus ist ein unabhängiges und multidisziplinäres peer reviewed Jahrbuch
mit Beiträgen zur Adelsgeschichte

Virtus is een onafhankelijk en multidisciplinair peer reviewed jaarboek
met bijdragen op het terrein van de adelsgeschiedenis

Redactie / Editorial board:

prof.dr. Y.B. Kuiper (*hoofdredacteur / editor-in-chief*)
drs. J.C.C.F.M. van den Borne (*beeld- en eindredacteur / picture editor and copy editor*)
dr. N.H. Bijleveld
dr. C.A.M. Gietman (*eindredacteur / copy editor*)
drs. R.H. Alma
drs. S.C. Derks
dr. H. Ronnes
dr. V.C. Sleebe
dr. A. van Steensel

Redactiesecretariaat / Secretary:

p/a prof.dr. Y.B. Kuiper (y.b.kuiper@rug.nl)
Virtus. Yearbook of the History of the Nobility /
Jahrbuch für Adelsgeschichte / Jaarboek voor
adelsgeschiedenis
Rijksuniversiteit Groningen
Oude Boteringestraat 38
NL-9712 GK Groningen

Adviesraad / Advisory board:

prof.dr. R.G. Asch (*Albert-Ludwigs-Universität Freiburg*)
prof.dr. J.C. Bierens de Haan (*Vrije Universiteit Amsterdam*)
prof.dr. J. Dronkers (*Universiteit Maastricht*)
prof.dr. J. Duindam (*Universiteit Leiden*)
dr. H. Düselder (*Universität Osnabrück*)
dr. A. Janse (*Universiteit Leiden*)
prof.dr. P. Janssens (*Katholieke Universiteit Brussel / Universiteit Gent*)
prof.dr. R. van der Laarse (*Vrije Universiteit Amsterdam / Universiteit van Amsterdam*)
prof.dr. M. Malatesta (*Università di Bologna*)
prof.dr. P. Mandler (*University of Cambridge*)
dr. S. Marburg (*Technische Universität Dresden*)
prof.dr. J. Stobart (*University of Northampton*)
dr. M. Venborg Pedersen (*Nationalmuseum Danmark*)
dr. S.W. Verstegen (*Vrije Universiteit Amsterdam*)

Voor auteursrichtlijnen en annotatievoorbeelden / For style sheet: www.adelsgeschiedenis.nl

Virtus wordt uitgegeven door / is published by Stichting Werkgroep Adelsgeschiedenis
Bestuur / Board: drs. R.H. Alma (voorzitter / chairman), J. Töpfer (secretaris / secretary), J.H. Wigger (thesaurier / treasurer), jhr. A.J. Gevers, drs. E.W. Ligtenberg, A.J. Mensema, drs. B. Olde Meierink.

De contributie bedraagt (minimaal) € 20,- per jaar (voor instellingen € 25,-)
Studenten en beurspromovendi betalen € 15,-
Annual subscription fee (outside of the Netherlands): € 25,-

Aanmelding / Subscription: Stichting Werkgroep Adelsgeschiedenis, p/a Historisch Centrum Overijssel,
Postbus 1510, NL-8001 BM Zwolle, e-mail: info@adelsgeschiedenis.nl
ISBN / EAN 978-94-90011-04-8
Op het omslag: Jagen en wandelen op adellijk grootgrondbezit in Gaasterland in de jaren 1820
(*aquarel (detail), Eelke Jelles Eelkema; coll. Fries Museum*)

Vormgeving: Gert de Kruijff; zetwerk: Lenoirschuring
© Stichting Werkgroep Adelsgeschiedenis

Inhoud

TEN GELEIDE 7

STATE OF THE ART VAN DE NEDERLANDSE ADELSGESCHIEDENIS

Op naar revisie en synthese 9

Recente trends in het onderzoek naar de adel in de middeleeuwse Nederlanden

Arie van Steensel

Adel en staat in vroegmodern Europa 39

De omkering van een geschiedbeeld

Jeroen Duindam

Adel tijdens Opstand en Republiek 49

Oude en nieuwe perspectieven

Conrad Gietman

Aristocratische distinctie en aan de top blijven 63

Dertig jaar onderzoek naar de Nederlandse adel in de lange negentiende eeuw

Yme Kuiper

Why and how does the Dutch nobility retain its social relevance? 83

Simon Unger and Jaap Dronkers

OVERIGE ARTIKELEN

Educating Johan Willem Friso (1687-1711) of Nassau-Dietz 103

Huguenot Tutorship at the Court of the Frisian Stadtholders

Michaël Green

Kunst verzamelen, mecenaat en statusvertoon 125

De verzamelingen van Hendrik van Slingelandt (1702-1759) als distinctiemiddel

Martin van den Broeke

DISCUSSIEDOSSIER BIJ TOWARDS A NEW TEMPLATE FOR DUTCH HISTORY VAN BRUSSE EN MIJNHARDT

Naar nieuwe wegen voor elite- en adelsonderzoek in Nederland 147

Yme Kuiper en Vincent Sleebe

De-urbanization in a Modern Economy 160
 Reflections on Towards a New Template for Dutch History
Jan de Vries

Van desurbanisatie in Zeeland naar een nieuwe periodisering van de
 Nederlandse geschiedenis 167
Piet van Cruyningen

Towards a new template for Dutch history 173
Paul Brusse en Wijnand Mijnhardt

ABSTRACTS 181

KORTE BIJDRAGEN

Captives in the Head of Montesquieu. Some Recent Work on
 Medieval Nobility 185
David Crouch

New Departures in the History of Medieval English Aristocracy 189
Nicholas Vincent

De adel in laatmiddeleeuws Vlaanderen in kaart gebracht 194
Paul de Win

Kleines Detail und großer Zusammenhang: Sozialgeschichte der Ritterorden im
 Norden 198
Harm von Seggern

De schaduw van de voorouders 200
Redmer Alma

Defining the Nobility: Law, Politics, and Culture 204
Ellis Wasson

Noble Resilience in Early Modern Europe 208
Jaap Geraerts

Panorama van de Nederlandse adelscultuur 212
Jan Hein Furnée

Aristocratische macht, welstand en levensstijl 215
Pieter Stokvis

ABOUT THE AUTHORS 219

Ten geleide

In het vorige jaarboek kondigden we aan dat de voordrachten die op het Utrechtse congres *'State of the art* van de Nederlandse adelsgeschiedenis' waren gehouden in een volgend jaarboek van *Virtus* zouden verschijnen. Het doet ons genoegen dat alle sprekers bereid bleken hun voordrachten uit te werken tot volwaardige artikelen. Op die manier kan de lezer zich een goed beeld vormen van hoe het er voorstaat met het historisch, sociologisch en antropologisch onderzoek – zoals met name verbonden met de academische en professionele geschiedschrijving – naar de positie, ontwikkeling en beeldvorming inzake de adel in verschillende historische perioden, vanaf de middel-eeuwen tot heden.

Ruim drie decennia geleden vond er in de Nederlandse historiografie een wending plaats in de richting van elite- en adelsonderzoek. Zoals op deze plaats al eerder is geconstateerd, is het zaak deze specialisatie in Nederland, waarvan ook steeds beter het interdisciplinaire karakter wordt onderkend, aan te laten sluiten bij onderzoek op dit terrein elders in Europa. In Duitsland is de afgelopen jaren geprobeerd het bijzondere karakter van de transformaties die de adel in de loop van zijn geschiedenis in Duitse landen doormaakte, op te sporen door deze systematisch te vergelijken met ontwikkelingen elders in Europa. Dit zou ook meer in Nederland moeten gebeuren. In feite onderkennen alle auteurs die aan het specifieke deel *State of the art* meewerken, impliciet en expliciet de waarde van zo'n vergelijkend perspectief. Het is ook een van de belangrijkste pijlers van het hedendaags en toekomstig *Virtus*-beleid: de beoefening van vergelijkende geschiedschrijving.

Een andere belangrijke pijler van ons beleid is de bevordering van constructieve debatten over opmerkelijke studies of ontwikkelingen op het terrein van de adelsgeschiedenis in de meest brede zin van het woord. Dat is ook de reden dat we in deze *Virtus* een discussiedossier hebben opgenomen over het onlangs verschenen boek *Towards a new template for Dutch history. De-urbanization and the balance between*

city and countryside van de hand van de Utrechtse historici Paul Brusse en Wijnand Mijnhardt. Daarin bepleiten de auteurs een andere visie op het Nederland rond 1800, dat wil zeggen bij de overgang van vroegmoderne naar moderne tijd. In grofweg de eeuw tussen 1750 en 1850 bezaten de (land)adel én de elites van het meer agrarische Nederland een veel prominentere plaats in samenleving en cultuur dan tot dusverre in de Nederlandse historiografie was gebleken. Het verheugt de redactie zeer dat naast twee eigen redacteuren van *Virtus* ook de alom erkende deskundigen Jan de Vries van UCLA in de Verenigde Staten en Piet van Cruyningen van het Huygens Instituut voor Nederlandse Geschiedenis bereid waren hun visie op de verfrissende visie van Brusse en Mijnhardt te geven.

Noemen we nog een derde pijler van *Virtus*: het vaak in korte bijdragen door recensieartikelen belichten en becommentariëren van interessante studies op het terrein van adelsgeschiedenis. Hoewel *Virtus* als jaarboek de handicap heeft dat het met enige vertraging reageert op verschenen literatuur, willen we in principe altijd aan zulke publicaties aandacht schenken. Zo werden in het voorjaar van 2012 in de vaderlandse media vaak gezamenlijk het lezenswaardige *Hoog geboren* van Ileen Montijn en Jaap Moes' empirisch doorwrochte proefschrift *Onder aristocraten* besproken. Dat gebeurde dan in relatief korte typering, verluchtigd met koppen als 'Oud geld stinkt niet' of 'U mag weer van adel zijn'. Een en ander laat zien dat het thema 'adel in de moderne tijd', dat wil zeggen in een staatsrechtelijk gezien ontadelde samenleving (want dat is vooral de periode die beide auteurs behandelen) niet alleen specialisten of *elite-watchers* boeit. Het voordeel bij *Virtus* is dat de recensenten hier meer ruimte krijgen hun deskundig oordeel te geven. Zoals bekend beschouwt de redactie het als haar taak ervoor te waken dat beoordelingen van studies niet verzanden in steriel academisme. Dat geldt overigens niet alleen voor de korte bijdragen, maar ook voor de langere.

Het jaar 2012 was het Jaar van de Historische Buitenplaats. Daarom organiseerde de Werkgroep Adelsgeschiedenis, in samenwerking met de Nederlandse Kastelenstichting, in het najaar van 2012 een geheel voltekend congres op kasteel Groeneveld te Baarn, waar het thema van de opkomst van de buitenplaats in de Republiek ten tijde van de Gouden Eeuw centraal stond. Elke provincie (zelfs Noord-Brabant, Limburg en Drenthe!) kwam aan bod. Momenteel wordt druk gewerkt aan een boekuitgave die zal verschijnen in de reeks Adelsgeschiedenis. Vele tijdschriften hebben het afgelopen jaar speciale edities laten verschijnen over buitenplaatsen in dorp, stad en regio. Ook verscheen er vanwege het themajaar een aantal boekwerken over de buitenplaats in al haar facetten. Het leek ons een goed idee om pas in een volgend jaarboek (2013) deze nieuwe oogst te gaan evalueren.

Ten slotte. Ook deze *Virtus* is weer meertalig. Dat wijst erop dat we als redactie welbewust de inschakeling van buitenlandse auteurs en recensenten nastreven. Alleen door naast bijdragen in het Nederlands ook in het Engels of Duits geschreven artikelen op te nemen, kan dit jaarboek zijn pretentie waarmaken een internationaal forum te zijn voor interdisciplinair adelsonderzoek. Aan deze koers zullen we in de komende tijd vasthouden en waar mogelijk nog meer internationale samenwerking nastreven.

De redactie